

## NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 43

Fylke: Hedmark

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Tynset.

Emne: Legedom og sykevern.

Bygdelag: "

Oppskr. av: Iver Ride.

Gard:

(adresse): Tolga.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. og mange spurte.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

## SVAR

Sp 1:

Ikke til annet enn de såkaldte giktringer som for en tid tilbake var mye i bruk. Dette var i regelen øreringer.

Sp 2:

De giktringer som bares i ørene, var yderst primitive kobberbøyler, omviklet med en tynn blyremse som skulle fuktes med eddik før bruken.

Sp 3:

Det var en tid da avisene vrimlet av slike humbugannonser, med uttalelser fra angivelige leger og godtroende "pasienter" Prisen var fra 5 opptil 10 -12 kr pr sett og da det fantes folk som innbilte sig at de ble hjulpet for f eks hodepine eller lignende, så gikk humbugen ofte på lån.

Det er forlengst slutt med det nå.

Sp 4:

Noen elektrisitet var det vel neppe i disse kobberbøyler med omviklet bly, men det kunne hende de avga enslags galvanisk reaksjon som kunne irritere huden og på den måte gi en forestilling om den mystiske elektrisitet som kunne virke helbredende.

Sp 5:

Noen ringer på armer eller ben er ikke kjendt, men det er derimot meget kjendt og tildels ennå brukt såkaldt funtenell mot reumatiske eller giktiske lidelser og det er kjendt og endog anbefalt av enkelte leger. Det kan helbrede 9 av 10 tilfeller og det er blandt skogskarere heroppe ett meget kjendt ord: Uten rotkula sto ingen av oss på bena".

Sp 6:

Det er bare i ørene slike ringer er kjendt og brukt, unntatt da de elektro- galvaniske belter som en tid var meget alminnelig.

Enkelte spurte har ymtet om at det i riktig gammel tid skulle ha vært brukt etslags amuletter mot gikt og "rennsel" som det heter, men noe konkret er det ikke lyktes å få fram. Man brukte vist heller medikamenter til enten å smøre på eller til å ta inn.

Sp 7:

Armbånd er det ikke mulig å få konstatert som brukte råd på våre kanter.

Sp 8:

Det er ikke noe kjendt om det.

Sp 9:

En hel del mennesker har helt ned til våre dager hat hengende om halsen - ikke noen metallamulett, men en tøy eller skinnpose innholdende en muskatnøtt.

Om dette er ren og sjar overtru eller om det har noen realitet, kjennes ikke. Det er altså ett faktum som ikke så få tror på den dag i dag.

Sp 10:

At en eller annen kunne ha løsnet ett ledd i f eks de kjendte elektriske livbelter og båret det rundt halsen, kan nokk mulig ha forekommet, men det har vel bare vært ett eksperiment. Alminnelig er det ikke - og nå helt forlatt.

#### D Belter.

Det er godt kjendt dette amerikanske universal-middel de elektrisk-galvaniske belter og det har sikkert vært spandert store summer på kjøp og anskaffelse.

Sp 11: 12

De gikk her under navnet giktbelter og de kunne ha noe forskjellig utførelse. Det var både "tørre" og "våte".

De såkaldte tørre besto i sinkplater som på en side var forsynt med kobber i en eller annen form.

Dette kobberet måtte være sammenhengende, eller utgjøre en strømkreds som i ett batteri og galvanostømmen skulle så frembringes ved hudrespirasjonen og dens fuktighet mot sinken. Beltet skulle bæres direkte på huden og med sinkplatene nærmest denne.

De "våte" var kobber og sinkplater lenket sammen med ett filtlag i mellom og disse skulle så før bruken fuktet i edikk. De hadde ett tyndt lerredshylster

som ble trukket utenpå og så skulle beltet bæres på selve kroppen med sinken inderst.

Det påstås at disse beltene kunne utvikle en jevn og ganske behagelig varme, sålenge eddikfuktigheten varte. Polene - hvorav den ene var kobber og den annen sink - skulle avpasses så de lå på hver side av flatryggens ryggsoyle.

Sp 13:

Ikke annet enn de galvaniske ørenringer, som jo skulle friskes i eddik fordi de var av samme metall som beltene.

Sp 14:

Ja, det har nokk hendt -like så mye som med kvinner, men det er slutt med det hele for 30 - 40 år sea.

Sp 15:

Det var som regel en ytterst primitiv anordning. En ca 1 mm tykk kobbertråd på etpar cm lengde, ble forsynt med en løkke på den ene enden (akkurat som på en fiskekrok) Fra løkken ble det viklet en tynn bly eller sinkstrimmel noen ganger rundt kobberet, og dermed var det hele ferdig. Man stakk hull i øreflippen og tråden gjennom dette hullet og stakk enden inn i løkken.

Når hele dette kompliserte apparat kostet opptil 5 - 6 kroner, måtte jukset altså være verdens beste forretning. -

Sp 16:

Man hadde det gjerne i begge ørene.

Sp 17:

De skulle hjelpe mot alt - fra hodepine til gikt og reumatisme, rinnende øyne o s v.

Sp 18: 19:

Kvinnene hadde gjerne ringer av litt bedre kvalitet, slik at det ikke akkurat kunne sies at det bare var en helbredelsesamulett, men det var vist sjelden at de var forsynt med f eks sten ell lig.

F. Forskjellige ting.

Sp 20:

Jo, en kan ennå i dag treffe på folk som i all stillhet går rundt med en eller annen talisman. Som nevnt ovenfor er det mange som går med en muskatnøtt i lommen, andre med en rå potet o s v. Noe navn kan i allfall ikke nå spores, men det er ikke umulig at det også finnes. At overtruen "sitter i" er en kjendsgjærning, bli synlig på heste-

20 - 21 fortsatt.

skoen som jevnlig sees spikret opp over dørene.

Noe med metall kan ikke sies å være nyttet, heller ikke steiner av ett eller annet slag.

Ennå finnes de som med tollekniven gjør kors på den nye søpelimmen og som støkker for den svarte katta på veien, men det må nokk sies å være en utdøende rase. De som er absolutt barn av århundredet i dag vil ikke mere vedkjenne sig talismanen og overtruer, ialfall ikke unntagen i dyp hemmelighet. (som gjerne pleier å være kjendt av hele bygda)

Dette med poteten og muskatnøtta er så typisk av i dag m h t hemmeligholdelse, men det er kjendt fordi bæreren selv forteller det med alle tegn på sin brennende tru på midlet. Bl a heter det med usvikelig sikkerhet at guden absolutt på bæres på rette side, d v s på den side av kroppen der krankheten forekommer.

Det hører med til erfaringen at det må ikke syndes mot dette enkle bud. Da vil man oppnå ingenting.

-----